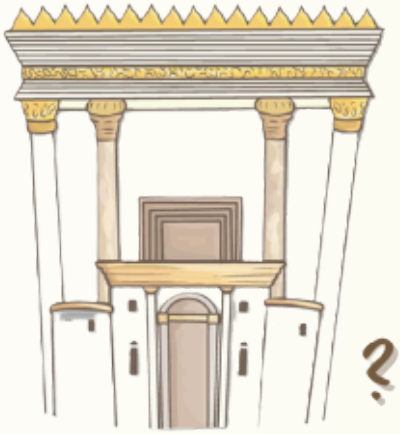

מי ב"א?

מדינה יהודית בדרך אמת

מאמר מאת ר' עודד כי-טוב

שופטים ומלך

שופטים... לשבטיך

כידוע לכל קוראינו הנעימים, אנו מתרכזים לכל אורך דרכנו ב**פרשת המלך** הכתובה ב"שני" של פרשתנו, פרשה לא ארוכה במיוחד, אבל אין כמוה רלוונטית – ואפילו קריטית – למצבנו היום כציבור-בארצו שידו תקיפה (לכאורה) לעצב או להגדיר את אופי מדינתו-ממשלתו-עצמאותו כרצונו. במצב דברים זה מוגדרת מצות המלכות בפי חז"ל כ**מצוה ראשונה** לציבור, ראשונה בזמן וראשונה במעלה, ולכן גם **מצות מפתח** לכל שאר המצוות. התאמצנו כמדת יכולתנו להראות פנים-כהלכה במצוות הפרשה לפרטיהן ולנסות לתרגמם למציאות של ימינו, אבל כעת נתמקד ב**מיקומה** של פרשה זו בתוך מכלול המצוות-הנושאים שבפרשת **שופטים** בה אנו קוראים כעת בתורה.

כדרכנו בגליונות האחרונים, אנו דורשים את פרשיות השבוע הנקראות כמנהג כל ישראל לאורך שבע שבועות-הפטרות הנחמה, כנגד שבע מדות-ספירות הלב, וכעת אנו בספירה הרביעית-האמצעית, ספירת הנצח. **נצח** עניינו קודם כל **נצחון** במלחמות, בהן מדובר בסוף הפרשה, אבל יש במשמע גם **ניצוח**, על המלאכה או על התזמורת, וגם **נצחיות** – שעל-כן כל נושא החינוך, שעניינו להנציח את התוכן בלב התלמיד ולהעבירו-לתרגמו מדור לדור, שייך (כפי ששמעתי ממורי) לספירת הנצח. פנימיות הנצח, היינו מקבילתה הנפשית, היא מדת ה**בטחון**, וכידוע לכל, הבטחון-העצמי שמקרין המחנך הוא תנאי-בל-יעבור להצלחת החינוך.

שלשת העניינים הללו מתקשרים ל**משה רבינו**, הרביעי בשבעת הרועים (ובאושפיזין), וה"מרכבה" לספירת הנצח הרביעית. משה הוא המנצח ומוריש-בשלמות את ארצות סיחון ועוג (בניגוד לכיבושי יהושע בהם לא היתה הורשה שלימה, כאמור בראש ספר שופטים); הוא המנצח על מלאכת המשכן, והוא ראש המשוררים-הלויים צאצאיו, כדברי חכמים במסכת ערכין (ולפי הכתוב בעזרא היו הלווים משוררים תוך-כדי בנין הבית השני), ואף הוא, משה, המחנך הגדול, שבבטחונו-המושלם וראייתו-נבואתו באספקלריא המאירה, הצליח להנחיל בלב כולנו את המסר האלקי לנצח-נצחים, כי "עמדנו על דעתו" בסוף ארבעים שנה (ראו ברש"י סוף פרשת כי תבוא).

אבל כעת ברצוננו להתרכז במשמעות נוספת של נצח – היינו **התנצחות וויכוח** (שאינו רחוק גם מלשון **תוכחה** (-**תוך אהבה**) בה עוסק משה בכל מאודו – ראו בגליונות קודמים – וגם היא מסגולותיו של המחנך הטוב, להוכיח ו(ממילא)לאפשר ויכוח פורה). זאת בכדי להסביר את הקדמת נושא המשפט והשופטים בפרשה (שעל-כך ניתן לה גם שמה-כותרתה) לנושא המלכות (שהוא כאמור ב"שני" של הפרשה).

כי-כן, השופטים הם "בכל שעריך **לשבטיך**" – אינם מייצגים בהכרח את האחדות הפשוטה, אלא את מירב הצדדים העולים מכל סברא, מכל עיר, מכל שבט לתכונתו, מעמתים ביניהם בדרך דיון-ויכוח ומכריעים על פי **רוב** דעות. וכך – החתירה למשפט צדק ואיסור הטיית משפט שייכים גם בטרם ניתנה **תורת הוי"ה אחד** בסיני, "המשפט ל**אל-הים** ("בעל הכוחות כולם" ובגימטריא הטבע, ומתפרש לעתים במקרא במובן של **דיינים** כידוע) הוא" ושייך קודם כל ל**צדק הטבעי** שמחוקי הבריאה ומתורת בני נח (ו" בית דינו של שֵם") ואבות העולם (ככתוב באברהם "לעשות צדקה ומשפט"), ולפי פשוטו של מקרא **יתרו** המייעץ על מערכת המשפט, לפני מתן תורה בא. וכן "סנהדרין (שהיא מונח יווני כידוע) נוהגת בין בארץ-(הוי"ה) בין בחוץ לארץ".

חתירה לאחדות הוי"ה

לעומת כל זה, המלך הכשר, הבא על רקע מערכת המשפט הנתונה, חותר לאחדות הוי"ה שמעל ומעֵבר לכל ויכוח ומחלוקת, ומצוות מינויו רק לאחר ש"תבוא אל הארץ"-ארץ-הוי"ה, וספר תורת-הוי"ה האחת נתון תדיר על לבו (אותה הוא כותב "מלפני הכהנים-הלויים"-השופטים, אך הוא עצמו ביחידותו שואף לרצון הפשוט, ה"טרי" של יחידו של עולם כאן ועכשו, אשר מעבר לכל שבטיות ומשפטנות ונוגע למכלול חיי השעה בקדש ובחול במדה שוה. לשם כך דרושה-בנפש הכנעה מצד העם (כפי שהמלך עצמו עומד, כדוד אבי המלכות, בשפלות-רוח גמורה לפני מלכו של עולם), לתפילה בהשתפכות נפש (כנלמד מחנה-אֵם שמואל-המושח את המלכים), לחסידות (שלפנים משורת הדין-המשפט), לתשובה תמידית (כדוד המלך החסיד שהקים עולה של תשובה), ולתמימות-בוטחת (ככתוב "הולך בתום ילך בטח") כדוד המעיד על עצמו "ואהי תמים עמו" ו"אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת הוי"ה", וככתוב בפרשתנו "תמים תהיה עם הוי"ה אלקיך".

במובן זה אפילו משה, המופלא שעל גבי שבעים הזקנים, אינו מלך גמור מאחר שלא נכנס לארץ ה', ועיקר עניינו חינוך (כנ"ל) ללא כל אמצעים ורצון לכפיה (השייכת למלכות כדלהלן, והמפורשת רק ביהושע המכניס לארץ "כל איש אשר ימרה את פיך יומת"), וכמו שיעקב המפואר הוא אב לשבעים נפשות ביתו ולא מלך. ההכנעה המוחלטת למלכות המלך הנכנע לפני ה', היא הנותנת לו כח כפייה (ב"כֵיף"... שהרי "מלכותו **ברצון** קיבלו עליהם"), יתר על כח הכפיה המוגבל שבידי השופטים, שאינו אלא ביטוי להכרעה היחסית, שעל פי ה**רוב**.

וכפי שתקופת שפוט השופטים (ושבוט השבטים) קדמה לעידן המלוכה (ואז גם תפילה בהשתפכות נפש לא היתה מוּכרת כנראה מסיפור עֵלִי הכהן השופט האחרון עם חנה) ולספר שמואל "ספר המלכות", כך בפרשתנו מצות השופטים מקדימה למצות העמדת המלך שהיא מִשנֶית-לה בפרשה.

ומי הוא זה המעמיד מלך?

"מצות עשה להעמיד מלך כדי שיקבץ-(יאחד) את אומתנו וינהיג אותנו כולנו" (ספר המצוות להרמב"ם, עשין קעג). אך כיצד יקום האחד מתוך הריבוי ותתגלה מלכות הוי"ה האחד הפשוט, מתוך האלקים- השופטים? הווי אומר: מתוך העם הפשוט, ישראל-גוי-אחד שיש ה' בקרבו, הוא המצוּוֶה להתעורר ולומר "אשימה עלי מלך" ככתוב, ולאו דווקא השופטים עצמם! כך אפשר להבין (בין שאר ההסברים הרבים) את ההתנגדות הראשונית של שמואל-השופט הסבור כי מאסו העם בו ובמשפטו [ולפי זה תתפרש תגובת ה': לא אותך מאסו (והתנגדותך כשופט מובנת ומוצדקת!) כי אם אותי (כלומר עדיין אינם בשלים לגמרי למלכות הוי"ה האחד ולהכנעת-הלב הכרוכה בכך, כדלהלן, וטרם הופיע האיש המייצג אותה באמת) אבל שמע לקול דברי העם והעמד להם **מלכות שאולה** כמלכות **שאול** (הדומה במדה מסויימת לך **שמואל השאול** לה'!), ומתוכה יצמח בבוא העת דוד, שגדל בבית שאול, ויכונן מלכות אמת מלכות עולם, הנאה לישראל גוי אחד בארץ].

ואמנם נאמר בתוספתא (ונפסק ברמב"ם) שאין מעמידים מלך אלא על פי סנהדרין של 71, אך נראה שכך הוא תיאורטית, היינו במדה שקיימת סנהדרין גדולה בטרם מלכות, אין להתעלם ממנה, אך בהחלט סביר שבטרם מלכות לא תיכון סנהדרין גדולה שתסכים בדעתה להעמיד מלך (אלא להיפך: המלך שיקדים הוא שיאפשר-יכריח את השבטים להעמיד מתוכם סנהדרין גדולה). וכנראה כך ראה רבינו הקדוש ברוח קדשו, ומשום-כך השמיט הלכה זו ממשנתו בראש מסכת סנהדרין.

וכך לגבי נביא – "אין מעמידים מלך אלא על פי נביא" – במדה וישנו ומתנבא על כך, אך סביר יותר שיקדים העם (שבכללותו כוחו ככח הנביא – ראו בפירוש הרדב"ז לסוף פ"ג מהלכות מלכים) וידרוש- יבקש, ואחר כך יבוא נביא ויאשר, וכענין שאמרו כך רבותינו לגבי המקום הנבחר למקדש. וסמך לדבר, כי בפרשתנו בא הדיבור על הנבואה ועניינה לאחר העמדת המלך. וגם המקדש יכול תיאורטית להבנות בטרם מלכות בית דוד (ככתוב בירושלמי של מעשר שני), ובו יושבת סנהדרין גדולה ודנה דיני נפשות ומשם תורה יוצאת לכל ישראל, אך סביר יותר שיבנה המקדש על ידי המלך (לאחר מחיית עמלק) כסדר שלשת מצוות הציבור.

[ולגבי שמואל הנביא-השופט עצמו, יש לומר שחלה בו-עצמו מעין "טרנספורמציה", ולאחר שנתאכזב משאול (הדומה לו כנ"ל) ומעצמו, הגיע לשפלות-הרוח הנאותה למלכות, וזכה למשוח במו-ידיו את דוד מלכא משיחא, ואכמ"ל יותר].

והן אנו היום

ניתן לומר שכשם שהמלך בא לאחד את העם, כך **הדיבורים על מלך ומלכות** יש בכוחם לאחד את העם, התקוע כרגע ב"תיקו" שבין שני הכוחות-שבקצוות אשר לא ישמעו איש שפת רעהו. הללו סוברים כי המדינה המודרנית שהוקמה כאן החליפה את היהדות שהתיישנה והתייתרה ואל-לנו לתת לה להתערב בחיינו האזרחיים אשר ככל הגויים (ובכך בעצם יש נסיגה לימי שפוט השופטים בהם האמת האחת נעדרת, ואף גרוע מכך, כי "כל אחד והאמת (או ה"נרטיב"-ה"סיפֶּר") שלו" ו"איש באמונתו יחיה"), ומנגד הללו האומרים כי "מדינה" – כל מדינה! – היא "מכה שלא כתובה בתורה" ומי שבוחר בתורה יש לו להיות אדיש לגמרי לחיי מדינה (שמטבע הדברים ומן-הסתם עלולים לחַלֵּן או לקרר את היחס החם לקדושה). ואילו והללו שבאמצע, הדתיים-לאומיים, ברובם (כרגע) מוצאים עצמם מתמכרים לחיי-מדינה, כהרגלם וחינוכם. "תופסים צד" ולא רואים עצמם מסוגלים "לתפוס הנהגה" מובילה לחיי-מדינה יהודית כמצוּוה עלינו.

ודווקא האופציה הזו האחרונה היא המבוקשת, היא האמת והיא המצוה, ולכן ברור כי זה מה שעתיד לקרות במהרה בימינו, ואולם כל-עוד לא עולה לסדר היום האופציה הזו, מקרינים אנו תופסי התורה כאילו "אין דבר כזה" מדינה יהודית, והקב"ה מעדיף להיות "אלקי השמים" והרוח ולא אלקי הארץ, מין א-ל "דתי" שאין לו ענין מיוחד בפוליטיקה ובמכלול חי מדינה ה"חולְיים"-מטבעם, ו**אין לך שקר גדול מזה**, כי אדרבה – עיקר כוונת ומטרת הבריאה היא **בנין המלכות** (בגימטריא **תרי"ג**), כלומר להראות את החידוש המופלא (ואת העונג הכרוך בכך) שה' מלך על כל **הארץ**, ו"מוכיח (ומנכיח) את עצמו" גם במקום שלכאורה אינו, במכלול מעשי התחתונים ותהלוכותיהם! ואין ישראל נגאלים בתשובה "אל ה' אלקיהם", אל הדת בלבד, אלא גם בבקשת דוד מלכם, כדברי חז"ל מן הכתוב בהושע (ג).

ההעדר הזה הוא חילול השם מאין כמוהו, אך הוא גם מסוכן משום היותו מנציח את ה"תיקו" (הנ"ל) הקיים בציבור, שהימשכותו לאורך ימים עלולה חס ושלום לפרק את המדינה הקיימת (כפי שנתפרק מגדל בבל ונפוצו בוניו מתוך חוסר תקשורת). המצב הזה מסוכן גם לאומות העולם שהולכים ומאבדים את כבוד מלכותם משכבר, שיש לה ערך בהיותה מייצגת כפיפות מחייבת ל"רוח האומה" ולאופיה המיוחד המושרש באחד משרי-מעלה שבמרום. ברבות השנים נוטות האומות לאבד את תחושת הערך והמשמעות שבחיי-מדינה ומתגלגלות להתדרדרות חסרת פנים וממילא נטולת מוסָר כלשהו, לאי-כבוד שומם ומשועמם ולתוהו "ג'ונגלי" סתמי, נמוך ובזוי וחסר אחריות, הפוגע בעצם צורת האדם-כצלם-אלקים, מה שמסכן את עצם הקיום.

וכל זה מורֶה כי אכן באה שעתה של המלכות דקדושה, "מלכות דאצילות", מקום שכינת עוזו יתברך, הלא היא כנסת ישראל בשרשה. גם אם יאַבדו הגויים את טוב-הטעם שבחיי מדינה-מלכות, לנו ישראל המייצגים את ספירת המלכות האלקית ישנה סיבה וישנה דרך לחיי מדינה המנכיחים את ה' בארץ ובונים לו בית דירת-קבע בתוכם, ובאמצעותנו ילמדו גם כל הגויים ויגלו מחדש את מלכותם-אופיים ותפקידם המסויים המתקשר לשָרָם שבמרום.

בקיצור נמרץ: מתבקש לנו היום **באופן קריטי** להעלות ולבנות את נושא המדינה היהודית הראויה, מה שאולי מתרחש בהעלם על ידי "התחזקות" גוברת והולכת של רבים מ"בני המדינה" ביהדות רלוונטית לחיי-מדינה, אך בנגלה מתבקשים לנו מנהיגים (בעיקר מאנשי האמצע, החרדים-לאומיים) מוכָּרים וידועים בכישוריהם ורצינותם, שיואילו לסכן את מעמדם הנוכחי, הציבורי והפוליטי ולהניף את הדגל החדש הזה, תוך אמונה שניתן, כבר היום או בעתיד הקרוב מאד, לגבש סביבו ציבור עצום – מקרב החרדים והמסורתיים, שיגלו פתאום כי בדיוק זהו הדבר אשר הם מבקשים, ויחד יהוו כח מרכזי מוביל ומנהיג את המדינה כולה.

וגם הללו הקרויים "חילונים" ייזכרו-מחדש כי בעצם היתה כמוסה מגמה זו בפנימיותם של אבותיהם מקימי המדינה, להגשים בארץ חמדת אבות את כל התקוות, ליצור חיי-אושר חיי-דרור בהם תהיה השכינה שורה ותפרח גם שפת התורה. וכל זאת יתרחש כאשר יעלה ויבוא ויעמוד על הפרק נושא המדינה היהודית הראויה, הכלולה בהדרה ונשמעת-מובנת לאזן כל בר-דעת, וכאשר החרדים-מצדם, הנחלצים גם הם אל הנושא, מאשרים בכך למפרע – ובפה-מלא – את הערך הקדושתי והמצוָתי של המשימה להקים מדינה ליהודים בארצם (גם אם בחיצוניותה הריהי "ככל הגויים", כמשפט הפותח את פרשת המלך), באשר רק היא יכולה להוות רקע הגון להמשך – לבנין המדינה היהודית הייחודית, לשם גאולת העולם כולו.

שבת שלום ומבורך!